

Panium — To‘rtinchi raqam

Ittifoq

Jeff Pippenger

2025-03-04

Paniyum tarixida Antioxus Magnus bilan Makedoniyalik Filipp o‘rtasida ittifoq tuzilgan edi. Jang bevosita yosh Ptolemey V ga qarshi Antioxus tomonidan olib borildi, Filipp esa saltanatning boshqa qismlaridagi urushi orqali Misrning yosh shohiga yordamga kelishi mumkin bo‘lgan boshqa qo‘shinlarning yetib kelishiga to‘sqinlik qilgani ma’nosida hissa qo‘shdi. Bu shuni anglatadiki, janubning oxirgi shohi bo‘lgan Putin — Misrning yosh shohi bilan timsollangan (bu yerda “yosh”ning ma’nosi bashorat nuqtayi nazaridan oxirgi avlod demakdir) — Paniyumda Ptolemey V ni mag‘lub etgan Antioxus Magnus timsolida ifodalangan Tramp tomonidan, xuddi 1989 yilda Reygan SSSRni mag‘lub etganidek, mag‘lub etiladi.

Filipp “otlarni sevuvchi” degan ma’noni anglatadi, va “otlar” ham harbiy, ham iqtisodiy qudratni ramziy ifodalaydi. Otlar jang aravalarini tortadi va askarlar tomonidan miniladi, shuningdek otlar tovarlarni bozorga ham tashiydi. “Otlar” — qirqinchi oyatda bayon etilganidek, shimol podshohi bilan uning vositachilik munosabatida Qo‘shma Shtatlarning asosiy timsoli bo‘lgan “jang aravalari, kemalar va otliqlar”ning ramzidir.

Trampning ittifoqchisi Makedoniyalik Filip va Tetrarx Hirod Filipda ikki tipologik timsolga ega. U Hirod Filip bo‘ladimi yoki Makedoniyalik Filip bo‘ladimi, bu ramz, mos ravishda, Qaysar yoki Antiox tomonidan o‘ziga taqdim etilgan hokimiyatni sevuvchi kishini anglatadi. Filip otlarni sevadi, va Filiplardan biri Makedoniyadan bo‘lib, u Iskandar Zulqarnayn saltanatida markaziy hamda poydevoriy o‘rin tutgan edi.

Bu uning vatani, otasi Filip II dan meros qilib olgan shohligi va ulkan imperiyasi uchun tayanch nuqtasi edi. Yunonistonning shimoliy qismida joylashgan Makedoniya Iskandar tug‘ilgan (Pellada, miloddan avvalgi 356-yilda) va voyaga yetgan siyosiy hamda harbiy markaz sifatida alohida ajralib turardi; aynan u uning istilolariga turtki bergan dastlabki resurslar, inson kuchi va tashkiliy tuzilmani ta’minladi. Aslida, Makedoniya Iskandar shohligining o‘zagi edi — uning boshlanish nuqtasi, harbiy dvigateli va imperiyasi uning chegaralaridan ancha uzoqqa kengayib borgan taqdirda ham, uni makedoniyalik podshoh sifatidagi shaxsiyati bilan bog‘lab turgan hudud edi.

Makedoniya Iskandarning to‘rt bo‘lakka bo‘lingan shohligining shimoliy hududini ifodalaydi. Shunday qilib, bir Filip Tetrarxdir, ya’ni “to‘rtinchi qism” degani, boshqa Filip esa Iskandarning sobiq saltanatining to‘rt shamolidan “to‘rtidan bir qism”dir.

Hirod ahdni rad etuvchini ifodalaydi. Hirodga olib boradigan qon nasabi bo‘lgan Esov o‘zining to‘ng‘ichlik huquqini rad etdi. Tanlangan ahd xalqining tarixi eng boshidayoq Esov Masih tasdiqlash uchun O‘z jonini bergan ahdni rad etuvchilarning timsoliga aylanadi. Xudo O‘zining tanlangan ahd xalqini o‘n ikki qabilaga kengaytirmoqchi bo‘lgan ayni pallada Esov isyon ko‘tardi. Qadimgi Isroilning oxirida esa, xoch oldida yahudiylar o‘zlarining “Qaysardan boshqa shohimiz

yo‘q” ekanini da’vo qilganlarida, yahudiy xalqi boshida Esov orqali timsollangan narsaning oxirdagi timsoliga aylandi. Hirodning nasab daraxti Esov va yahudiylarning qon nasabidan tarkib topgan bo‘lib, bu qon nasabi boshida isyonkor ahd buzuvchi, oxirida esa isyonkor ahd xalqi orqali timsollangan.

Buyuk Hirod Yusuf va Maryamni Baytlahmga olib kelgan soliqlarni joriy etdi, uning uch o‘g‘lidan biri, Buyuk Hirodning o‘g‘li Hirod Antipas esa xoch davrida hukmronlik qildi. Masih hayotining tug‘ilishidan to o‘limigacha bo‘lgan davri ramziy ma’noda Hirodning oilasi orqali ifodalanadi; shu tariqa bu tarix tanlangan xalqning ziyorat vaqti ekanini ko‘rsatadi, ammo yahudiylar, umuman olganda, bu ziyoratni hech qachon ko‘rmadilar.

Buyuk Hirod Isoning tug‘ilishiga javoban bolalarni qatl qildi; shu tariqa Misr bolalarni qatl etayotgan paytdagi Musoning tug‘ilishi tarixini takrorladi. Bolalarning birinchi qirg‘ini kutilgan tanlangan Zotni o‘ldirishga urinish edi, bolalarning oxirgi qirg‘ini ham yana kutilgan tanlangan Zotni o‘ldirishga urinish bo‘ldi. Yuz qirq to‘rt ming kishi Muso va Qo‘zining qo‘shig‘ini kuylaydi, va payg‘ambarlik ma’nosida “qo‘shiq” bir tajribani anglatadi. Yuz qirq to‘rt ming kishi o‘zida o‘zaro parallel tajribalarni mujassam etgan bir davrda yashaydi. O‘sha parallellardan biri 1973-yil 22-yanvarda AQSHda abortlarga ruxsat bergan Oliy sud qarori bilan yuzaga keldi. Shundan keyingi qirq to‘qqiz yil davomida yuz qirq to‘rt ming orasida bo‘lishi mumkin bo‘lgan taxminan 66 million nomzod federal darajada tasdiqlangan abort orqali qatl qilindi.

Qudrat harbiy kuchni anglatadi:

Men ko‘rgan mahluq qoplonga o‘xshar edi, uning oyoqlari ayiqning oyoqlaridek, og‘zi esa shernikidek edi; va ajdar unga o‘z qudratini, taxtini va buyuk hokimiyatini berdi. Vahiy 13:2.

Ajdaho, ya’ni butparast Rim, papalikka uch narsani berdi, ya’ni “o‘z qudratini, o‘z taxtini va buyuk hokimiyatini.” O‘n ikkinchi oyatda AQSH, ya’ni yer maxluqi, o‘zidan oldingi maxluqning barcha “qudrati”ni amalga oshirayotgan sifatida tasvirlangan. Biroq, ikkinchi oyatdagi “qudrat” so‘zi o‘n ikkinchi oyatda “qudrat” deb tarjima qilingan so‘zdan boshqa yunoncha so‘zdir. Ikkinchi oyatda “qudrat” G1722 bo‘lib, ma’nosi: qarshisida (so‘zma-so‘z yoki majoziy ma’noda), huzurida (ko‘z o‘ngida).

O‘n ikkinchi oyatdagi “hokimiyat” so‘zi yunon tilidagi boshqa bir so‘zdir.

U uning huzurida birinchi hayvonning barcha hokimiyatini amalga oshiradi va yer yuzini hamda unda yashovchilarni o‘limli yarasi tuzalgan birinchi hayvonga sajda qildirishga majbur etadi. Vahiy 13:12.

Bu yerda “power” G1832 so‘zi (qobiliyat ma’nosida) imtiyoz, ya’ni topshirilgan ta’sirni anglatadi: hokimiyat, yurisdiksiya, erkinlik, qudrat, huquq, kuch. O‘n ikkinchi oyatdagi “power” so‘zi yer hayvoni dengiz hayvonining topshirilgan hokimiyati ekanini ko‘rsatadi — AQSH dengiz hayvonining vakil-namoyandasidir. AQSH birinchi hayvonning barcha topshirilgan hokimiyatini amalga oshiradi. Ikkinchi oyatda butparast Rim papalikka uch narsani berdi. Kloviz 496 yilda Tolbiak jangida o‘zining harbiy va iqtisodiy qudratini papalikka berdi. Konstantin 330 yilda imperiyaning “seat”ini topshirdi, Yustinian esa 533 yildagi farmoni bilan papani bid’atchilarni

tuzatuvchi va cherkovlarning boshlig'i deb belgiladi. 496 yildagi Klovis 1989 yildagi Reyganning timsolidir. Reygan Trampning timsolidir.

Turlarilik Gregoriyning (qariyb bir asr keyin yozgan) so'zlariga ko'ra, Xlodvig jangda yutqazayotgan edi va umidsizlik ichida yordam so'rab katolik Xudosiga iltijo qildi. Uning xotini Klotilda katolik burgundiyalik malika bo'lib, uni butparastlikdan qaytib, imonga kirishga undab kelayotgan edi. Xlodvig, agar g'alaba qozonsa, katoliklikni qabul qilishga qasam ichdi. Vaziyat o'nglandi — bu ilohiy aralashuv tufaylimi yoki harbiy strategiya sabablimi — va Xlodvig alemannlarni mag'lub etib, ularning shohini o'ldirdi hamda qo'shinlarini tarqatib yubordi. O'z qasamyodiga sodiq qolib, u katoliklikni qabul qildi va an'anaga ko'ra, 496 yilgi Rojdestvo kunida Reymsda episkop Remigiy (Muqaddas Remi) tomonidan suvga cho'ndirildi.

Uning imonga kelishi burilish nuqtasini belgilab, Klovisni german hukmdorlari orasida birinchi katolik podshohga aylantirdi (ariychi nasroniy vestgotlar yoki ostgotlardan farqli ravishda). Bu franklarni Rim cherkovi bilan birlashtirdi va unga gallo-rim aholisi hamda papalikning qo'llab-quvvatlovini ta'minladi. Klovisning cho'qintirilishi ko'pincha Fransiyaning katolik xalq sifatidagi ramziy "tug'ilishi" deb qaraladi; bu esa uni ariychilikka yoki majusiylikka rioya qilgan boshqa varvar podshohlardan ajratib turadi. Shu sababli, katoliklik Fransiyaning "Katolik cherkovining to'ng'ich farzandi", shuningdek, "Katolik cherkovining eng katta qizi" deb ataydi.

496-yilda Klovis papalikning birinchi vakillik qudratiga aylanganda, u 1989-yilda vakillik qudratiga aylangan Reyganning timsoli bo'ldi. Reygan va papa Ioann Pavel II tarixida janub shohini qulatilish maqsadida maxfiy ittifoq tuzildi. 1798-yildan yakshanba qonunigacha Tirning fohishasi yashiringandir, va u ildizlarini eng shimoliy saltanat bo'lgan Makedoniyagacha olib boradigan ayni o'sha fohishadir. U shimol shohidir, payg'ambarlik ma'nosida yashirilgan, ammo hanuz o'zini xatosiz deb da'vo qilmoqda.

Papa, shuningdek, "ahdni tark etadiganlar"ni ham ifodalaydi; ular uchta proksi urush davomida bashoratda yashirin bo'lsalar-da, oxir-oqibat Panium jangi tarixida namoyon bo'ladilar. Imperatorlik Rimidan papalik Rimiga o'tishda, Doniyor butparast Rim Muqaddas Kitob bashoratining to'rtinchi shohligi sifatidagi o'z davrining nihoyasiga yetayotgan paytini ko'rsatadi.

Chunki Kittim kemalari unga qarshi keladi; shu sababli u qayg'uga tushadi, ortga qaytadi va muqaddas ahdga qarshi g'azabga to'ladi; u shunday qiladi: hatto qaytib kelib, muqaddas ahdni tark etganlar bilan til biriktiradi. Doniyor 11:30.

"Muqaddas ahdni tark etuvchilar" degan oyatdagi ifoda Katolik cherkovidir. Muqaddas ahdni tark etuvchilar — Vahiy oluvchi Yuhanning murosaga keluvchi Pergam jamoatidir; Pavlusga ko'ra, gunoh odami oshkor bo'lishidan oldin aynan o'sha jamoat imondan qaytishi kerak edi. Katolitsizm — Xudoning Kalomiga, shuningdek yettinchi kun Shabbatiga qarshi qilingan hujum orqali ifodalanganidek, ahdni tark etganlardir; bu ikkalasi ham Konstantin davridan boshlab tobora kuchayib boruvchi hujumlar ostiga olingan edi. Oldinroq, o'n birinchi bobda ham "ahd" tilga olinadi.

Bu ikki podshohning ham dillari yomonlik qilishga qaratilgan bo‘ladi, va ular bir dasturxon atrofida yolg‘on so‘zlaydilar; ammo bu muvaffaqiyat qozonmaydi, chunki oxiri hali belgilangan vaqtga tayinlangandir. So‘ng u katta boylik bilan o‘z yurtiga qaytadi; uning dili muqaddas ahdga qarshi bo‘ladi; u ish ko‘radi va o‘z yurtiga qaytadi. Belgilangan vaqtda u yana qaytib, janub tomonga keladi; ammo bu avvalgidek ham, keyingidek ham bo‘lmaydi. Doniyor 11:27–29.

Bu oyatlarda “u” o‘z yurtiga qaytadi, so‘ngra keyinroq yana o‘z yurtiga qaytadi. Bu ikki qaytish ikki g‘alabani anglatadi; ulardan so‘ng Rim shahriga tantanali “qaytish” yuz bergan. Birinchisi miloddan avvalgi 31 yilda Antoniy va Kleopatraga qarshi Aktiy jangidagi g‘alaba edi, ikkinchisi esa milodiy 70 yilda Quddus vayron qilingandan keyin sodir bo‘lgan. Oyalardagi “belgilangan vaqt” 330-yildir; bu yigirma to‘rtinchi oyatdagi, uch yuz oltmish yilga teng bo‘lgan bashoratli “vaqt”ning yakunini ko‘rsatadi.

Bir dasturxon atrofida yolg‘on so‘zlaydigan ikki shoh buni “belgilangan vaqt”dan oldin qiladilar, “chunki oxiri hali belgilangan vaqtda bo‘ladi.” Ko‘rib chiqilishi lozim bo‘lgan savol shuki, oyat “So‘ng u katta boyliklar bilan o‘z yurtiga qaytadi” deganida nimani anglatadi? Bu “belgilangan vaqtda, so‘ng u qaytadi” degan ma‘noni anglatadimi; yoki ikkiyovlon dasturxon boshida yolg‘on so‘zlagach, so‘ng u qaytadi, demak, bu qaytish belgilangan vaqtdan oldin sodir bo‘ladi, degan ma‘noni anglatadimi?

Uriya Smit ikki qaytishni miloddan avvalgi 31-yil va milodiy 70-yil deb belgilaydi; bu esa belgilangan vaqt bo‘lgan 330-yildan oldingi tarixni ifodalaydi. Smit, shuningdek, yigirma to‘qqizinchi oyatdagi “qaytish” 330-yildan keyingi davrga tegishli ekanini va u Aktium hamda Quddus janglaridan keyingi qaytishlar kabi muvaffaqiyatli emasligini ham ta‘kidlaydi. Buning ma‘nosi shuki, belgilangan vaqtdan oldin yolg‘onlar aytiladigan bir uchrashuv bo‘ladi; undan so‘ng yolg‘on aytayotgan ikki shohdan biri katta boyliklar bilan qaytib keladi, so‘ng muqaddas ahdga qarshi chiqadi, ishlar qiladi va belgilangan vaqt bo‘lgan 330-yilda qaytadi.

So‘ng u janubga hujum qiladi, ammo bu Aktiy jangi yoki Quddusning vayron qilinishi kabi bo‘lmaydi. Oyalardagi milodiy 70-yil tarixi parchada “muqaddas ahd” orqali ifodalangan Xudoning tanlangan ahd xalqining nihoyasini tasvirlaydi. O‘ttizinchi oyatda butparast Rim muqaddas ahdni tark etganlar bilan til biriktiradi. Milodiy 70-yil qadimgi, tom ma‘nodagi Isroilning Xudoning ahd xalqi sifatidagi mutlaq yakuni edi, va o‘ttizinchi oyat milodiy 70-yildan to‘rt asr keyingi tarixni ko‘rsatmoqda. O‘ttizinchi oyatda ifodalangan tarixdagi ahdni tark etganlar, Xudo bilan Uning masihiy xalqi o‘rtasida tuzilgan ahdni tark etganlardir. Papalik Rimi o‘ttizinchi oyatda muqaddas ahdni tark etganlar sifatida ifodalangan jamoatdir.

Chunki Kittim kemalari unga qarshi keladi; shuning uchun u g‘amga botadi, ortga qaytadi va muqaddas ahdga qarshi g‘azab qiladi; u shunday qiladi: hatto qaytib, muqaddas ahdni tark etganlar bilan til biriktiradi. Doniyor 11:30.

Yigirma to‘qqizinchi oyat bizni 330-yilga olib keladi; bu Konstantin poytaxt shaharni Konstantinopolga ko‘chirish orqali amalga oshgan deb belgilangan tayinlangan vaqt edi. O‘sha belgi nuqtasida butparast Rim janubiy urushga tortilar edi, biroq bu urush Aktiy va Quddusdagidek

muvaqqiyatli bo‘lmas edi. So‘ng o‘ttizinchi oyatda butparast Rimga bugungi kunda Karfagen nomi bilan ma‘lum bo‘lgan Kittimdan o‘z dengiz urushini boshlab yuborgan Genserik hujum qiladi. Butparast Rimga qarshi olib borilgan bu urush Vahiy kitobidagi yetti karnayning ikkinchi karnayi sifatida ham ifodalangan edi. O‘sha karnay kuchlarining dastlabki to‘rttasi G‘arbiy Rimni 476-yilga kelib yakuniga yetkazdi. O‘sha birinchi to‘rtta karnay ichida ikkinchi karnay, ya‘ni Kittim kemalari, eng shiddatli edi, chunki Genserik dengizlar ustidan nazoratni qo‘lga oldi va Imperiyaning boyligi qurib qoldi.

Kittim kemalari tomonidan qarshi olinib, g‘amga botirilgan holda, u qaytadi va muqaddas ahdda qarshi g‘azab qiladi. Bu 538-yilda papalikning kuchga ega bo‘lishiga olib borgan tarixda, Xudoning Kalomiga qarshi olib borilgan kurash orqali bajo keldi. Shundan keyin u qaytadi va “muqaddas ahdni tark etuvchilar bilan til biriktiradi.” Butparast Rim bilan papalik Rimi o‘rtasidagi o‘sha o‘zaro aloqa 533-yilda Yustinianning farmoni bilan bajo keldi. Keyingi oyat, ya‘ni o‘ttiz birinchi oyat, so‘ngra butparast Rimning qanday qilib “g‘amga botirilganini” davom ettirib bayon qiladi. 2 Salonikaliklarga maktubda Pavlus butparast Rim 538-yilda papalikning hokimiyatni qo‘lga olishini “to‘siq turganini” o‘rgatadi. Dengizlardan bo‘lgan, saltanat iqtisodiyotini vayron qilgan hujum tufayli u g‘amga botirilgach, muqaddas ahdda qarshi g‘azab qiladi, so‘ng ahdni tark etuvchilar bilan til biriktiradi. Keyingi oyatlarda papalikka 496-yilda Xlodvig tomonidan berilgan hokimiyatni ifodalovchi “qo‘shinlar” maydonga chiqadi va ular qudrat ma‘badini bulg‘aydi; bu tarixda Rim shahrini ifodalagan edi; so‘ngra butparast Rim butparastlik dinini (kundalikni) o‘sha hududdan olib tashlab, uning o‘rniga katoliklikni qo‘yadi, so‘ng 538-yilda papalikni taxtga o‘tqazadi.

Papalik 538-yilda hokimiyat bilan ta‘minlanganda, u biz ko‘rib chiqayotgan oyatlarda ifodalangan ham bashoriy guvohlikni, ham tarixiy guvohlikni taqdim etdi. 538-yil miloddan avvalgi 31-yil va Aktsiy jangida timsollangan. Doniyor kitobining sakkizinchi bobi, to‘qqizinchi oyatida butparast Rim yer yuzining taxtini egallash uchun uchta geografik to‘siqni zabt etadi. Birinchisi sharqdagi Suriya edi, so‘ng Yahudo va Quddus, undan keyin esa Aktsiy jangida Misr keldi. Papalik Rimi ham uchta shoxning olib tashlanishiga sabab bo‘ldi; ulardan uchinchisi gotlar bo‘lib, ular 538-yilda Rim shahridan quvib chiqarildi. Butparast Rim va papalik Rimi Aktsiy jangi 538-yilga mos kelishini ko‘rsatadigan ikki guvohlikni taqdim etadi, va 538-yil AQShdagi yakshanba qonunini tasvirlaydi; o‘shanda zamonaviy Rim sinov muddati yopilguncha oliy hukmronlik qiladi.

Biz yigirma yettinchi oyatdan o‘ttiz birinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlarning umumiy sharhini yakunladik.

Keyingi maqolada biz ushbu oyatlarga e‘tibor qaratamiz va mazkur parchani o‘n birinchi oyatdan o‘n beshinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar tarixiga muvofiqlashtirish ishini boshlaymiz.